

DOSSIER DE PREMSA

El potencial de les famílies per canviar l'escola

Enquesta del projecte "Famílies amb veu" a les AMPA

Marta Comas, directora del projecte
Sandra Escapa, Ana Alcantud, Carlos Abellán, equip de recerca

Juliol 2013

Índex

1. Descripció del projecte “Famílies amb veu” i l’enquesta a les AMPA de Catalunya
2. Resultats principals
3. Reptes i propostes

1. Descripció del projecte “Famílies amb veu” i l'enquesta a les AMPA de Catalunya

El projecte “Famílies amb veu” és un projecte de recerca per conèixer i analitzar en profunditat la quantitat, qualitat i potencial d'aportació de les famílies al lideratge del sistema educatiu a Catalunya. Està impulsat per la Fundació Jaume Bofill amb les principals federacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya:

- FAPAC. Federacions d'associacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya,
- CCAPAC. Confederació Cristiana d'associacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya
- FAPAES. Federació d'associacions de pares i mares d'alumnes d'escoles de secundària
- FAPEL. Federació d'associacions de pares i mares d'alumnes d'escoles lliures
- AEC. Agrupació Escolar Catalana
- FAMPADI Federació d'associacions de pares i mares d'alumnes amb discapacitat intel·lectual

El projecte parteix de la constatació del poc reconeixement i espai real que paradoxalment s'atorga a les famílies com a sector interessat (*stakeholders*) i amb veu pròpia en el sistema educatiu, al costat dels altres tres agents l'administració educativa, el sector docent i els titulars dels centres educatius.

Els primers resultats de la recerca aporten dades fins ara inèdites a Catalunya. A nivell metodològic hi ha quatre aspectes que avalen la robustesa de les dades i la novetat del contingut:

1. Per primera vegada una sola enquesta aporta dades sistemàtiques i rigoroses que contemplin conjuntament escola pública i privada, concertada i no concertada¹, primària i secundària, i xarxes de famílies més enllà de la pròpia escola (coordinadores, plataformes territorials,...).
2. S'ha combinat l'enquesta a l'AMPA amb un qüestionari adreçat als equips directius de les escoles per tal de contrastar les mirades dels dos actors protagonistes sobre la mateixa qüestió.
3. S'ha obtingut una mostra altament representativa amb 1.228 enquestes d'AMPA (més del 40% dels centres de Catalunya), i 1.508 respostes dels equips directius (50% de centres públics i concertats i privats que imparteixen escolarització obligatòria).
4. Les recerques existents s'han centrat sobretot en la relació entre la implicació de les famílies a l'escola i la millora dels resultats acadèmics dels fills, però la participació de les famílies en la gestió i presa de decisions del sistema educatiu sempre s'havia abordat tangencialment.

La recerca es completarà amb una enquesta sobre participació adreçada a una mostra representativa de 1.500 famílies i entrevistes i grups de discussió que permetin aprofundir en l'anàlisi. A primers de juny s'ha iniciat un procés participatiu en el que hi són convidades totes les tipologies d'associacions i d'agrupacions de familiars d'alumnes actives a Catalunya, juntament amb personal tècnic de l'administració educativa, docents i equips directius. L'objectiu és compartir l'anàlisi i fer propostes de futur per enfortir lideratge dels pares i mares com a sector amb veu pròpia en el sistema educatiu.

---

¹ El 95% de l'escola privada en els cicles obligatoris és concertada. Per aquest motiu, en aquest dossier de premsa en parlar de l'escola privada ens hi referirem sempre com a escola concertada.

El potencial de les famílies per canviar l'escola

La implicació de pares i mares a l'escola té efectes positius en els resultats acadèmics però, té algun altre valor més enllà de l'acompanyament educatiu dels propis fills i filles? Milloren la qualitat de l'escola? Quins serveis proveeixen?

L'AMPA com a fórmula associativa de familiars d'alumnes a l'escola, és vigent avui? Quantes AMPA hi ha a Catalunya? Quantes famílies tenen associades? Aquestes famílies, participen? Quina aportació fan les AMPA als centres educatius? I a les famílies? Què fan i què voldrien fer? Hi ha diferències entre les AMPA dels centres públics i les dels concertats?

És cert que els equips directius tenen relacions conflictives amb les AMPA? Quina valoració fan els equips directius de la participació de les famílies? Reben per part de l'administració el suport que necessiten per a dur a terme la seva activitat? Volen les AMPA tenir major pes en la presa de decisions i en la gestió del sistema? Quin potencial de creixement tenen?

Direcció:

Marta Comas, educadora social i antropòloga. Ha estat cap de Gabinet del Consorci d'Educació de Barcelona, on actualment hi treballa com a tècnica en l'àmbit de suport i innovació educativa. Ha investigat i publicat sobre infància, educació i immigració.

Equip:

Sandra Escapa, coordinadora de recerca
Carlos Abellán, suport a la recerca
Ana Alcantud, coordinadora d'activitats

Per a qualsevol consulta, contacteu amb Ismael Palacín, director de la Fundació Jaume Bofill (620 587 300) o amb Mònica Nadal, cap del projecte (651 753 754).

Les principals Federacions i confederacions d'associacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya impulsen el projecte. Per contactar amb elles:

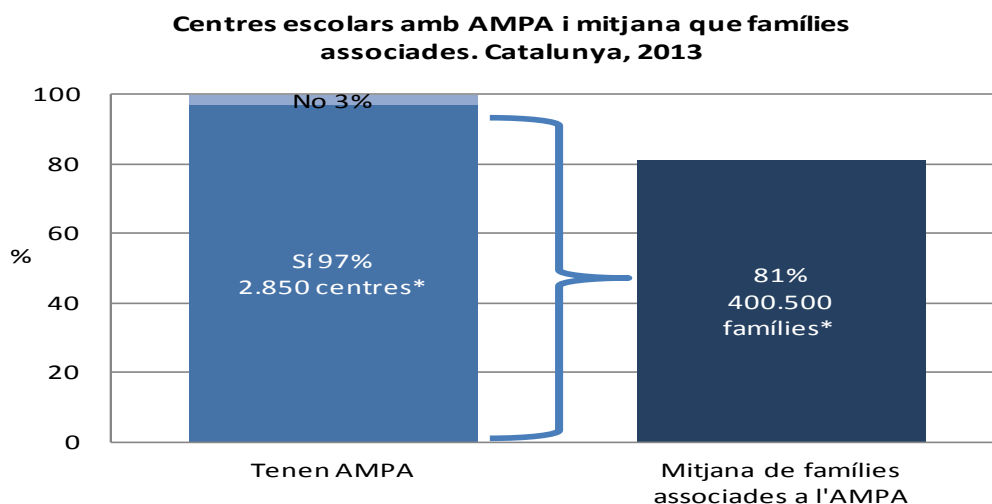
- **FAPAC**. Federacions d'associacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya. Contacte: Àlex Castillo (president), presidencia@fapac.cat, tel. 637 717 169.
- **CCAPAC**. Confederació Cristiana d'associacions de pares i mares d'alumnes de Catalunya. Contacte: Sergi Gallego (comunicació), sgallego@escolacristiana.org, tel. 93 342 52 28.
- **FAPAES**. Federació d'associacions de pares i mares d'alumnes d'escoles de secundària. Contacte: Pere Farriol (president), fapaes@fapaes.net, tel. 662607850.
- **FAPEL**. Federació d'associacions de pares i mares d'alumnes d'escoles lliures. Contacte: Jose Manuel Prats (president), jmprats@fapel.cat, tel. 662607850.
- **AEC**. Agrupació Escolar Catalana. Contacte: Oriol Blancher (president), oriol.blancher@ipsi.cat, tel. 620 920 415.

2. Resultats principals

1. L'AMPA gaudeix de bona salut: el 97% dels centres en tenen i agrupen més de 400.000 famílies

- El model d'associacionisme de familiars d'alumnes instaurat fa trenta anys és vigent avui a Catalunya i gaudeix de bona salut: el 97% dels centres a Catalunya compta amb una AMPA formalitzada. Només el 3% de centres no tenen AMPA: només el 1% dels centres públics i el 10% dels centres concertats no tenen AMPA.
- Les AMPA tenen associades al 81% de les famílies del centre de mitjana, tant en els centres públics com en els concertats. Això implica aproximadament entre 400 i 500 famílies² que formen part de l'associacionisme familiar de base escolar.
- L'extensió del model AMPA i el nivell d'afiliació de les famílies contradiuen les percepcions de feblesa i sovint d'irrellevància del paper de les famílies als centres educatius.
- El 91% de les AMPA estan federades en alguna de les Federacions o Confederacions d'AMPA que hi ha a Catalunya.
  - Aquest nivell elevat de federació és una manifestació de maduresa organitzativa de les associacions de base. També és un bon indicador que les Federacions són útils i tenen sentit per a les associacions de base.
  - El 88% de les AMPA estan satisfetes dels serveis i activitats de les seves Federacions; un 55% especifiquen que ho estan força o molt. Així, els serveis i activitats que ofereixen les Federacions, tals com l'assegurança, assessorament, formació, són ben valorades per les AMPA tant públiques com concertades.

Gràfic 1

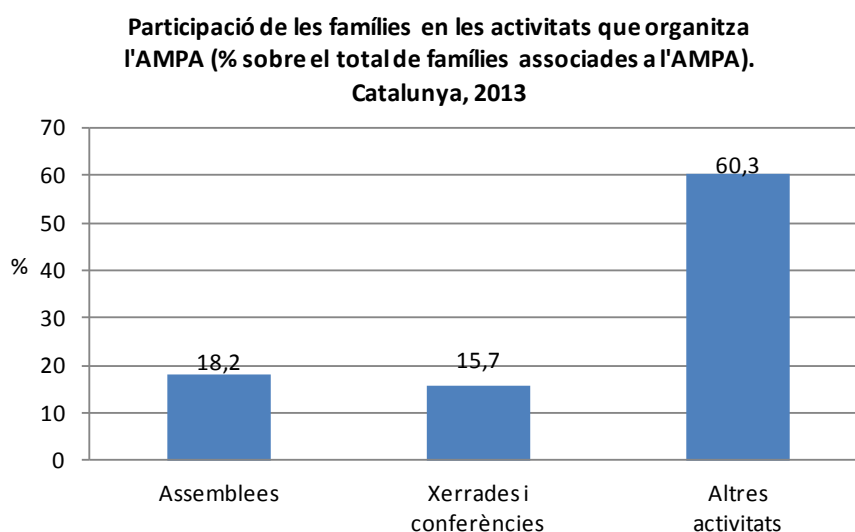
* Xifres absolutes estimades.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a AMPA de "Famílies amb veu" (FJB).

² Estimació feta a partir del nombre total d'alumnat a Catalunya, primària, ESO i educació especial el curs 2012-2013, que era de 751.247.

- Les AMPA mantenen bons nivells de participació:
  - Sorprenentment, el 18,2% de les famílies associades a l'AMPA assisteixen a les assemblees i un 15,7% assisteix a xerrades i conferències que organitzen.
  - La participació és més alta en altres activitats, com per exemple festes o jornades temàtiques, i arriba al 60,3%.
  - En aquest aspecte tampoc hi ha diferències significatives entre centres públics i concertats.

Gràfic 2

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta AMPA de "Famílies amb veu" (FJB).

2. El 67% de les AMPA indica que la falta de recolzament econòmic per part de l'administració perjudica el seu funcionament

- En contrast amb l'extensió i capacitat de mobilització de les AMPA, 2 de cada 3 AMPA senten que no reben el recolzament que necessiten per part de l'Administració. Així, el 67,1% de les AMPA indica que l'insuficient recolzament econòmic de l'administració dificulta força o molt el seu funcionament com a associació (69,8% de les públiques i 53,8% en les privades).
  - L'any 2010 la Generalitat va aprovar les bases generals de les línies de subvencions i projectes del Departament d'Educació en el que s'inclouia 3 subvencions específiques per a les AMPA de centres educatius sostinguts amb fons públics. Aquestes estaven dissenyades 1) per al foment de la participació en activitats extraescolars (amb un import total de 1.428.500€), 2) per a l'organització de l'activitat Escoles Obertes (800.000€) i 3) per a l'organització del servei d'acollida matinal d'infants en els centres educatius que imparteixen

educació infantil i/o primària (1.800.000€).³ Cap d'aquestes subvencions s'ha seguit convocant els anys 2012, 2013 i això pot estar compromentent una part de l'acció de les AMPA.

- o El 60% de les llars catalanes te dificultats per arribar a fi de mes. En aquest context, la disminució dels ajuts a l'activitat de les AMPA pot comprometre la prestació de serveis bàsics per a les famílies (l'acollida matinal) o els aprenentatges i experiències educatives dels infants (extraescolars)
- Tal com hem vist, el suport de les Federacions a les AMPA és valorat favorablement. La cancel·lació de les subvencions també ha afectat les Federacions, que des del 2010 han vist reduïts considerablement els seus ingressos per donar suport a les accions de les famílies.

3. L'AMPA està garantint igualtat educativa, sobretot entre l'alumnat de centres públics. El 84% de les AMPA estan fent oferta d'activitats extraescolars

- Sense estar-hi obligades, les AMPA estan sostenint serveis que garanteixen la igualtat d'oportunitats a tots els nens i nenes:
  - o Garanteixen l'accessibilitat a l'educació amb serveis d'estalvi com pot ser el subministrament o la socialització i reutilització dels llibres de text. El 69% de les AMPA gestionen (en exclusiva o conjuntament) el subministrament de llibres.
  - o Contribueixen a la conciliació familiar i laboral oferint el servei d'acollida matinal o de menjador escolar. El 45% de les AMPA ofereixen el servei de menjador i el 63% l'acollida matinal (centres de primària)
  - o El 84% de les AMPA organitzen activitats extraescolars, contribuint a que tots els infants puguin gaudir de l'oportunitat d'una educació esportiva, instructiva, artística o de lleure complementària a l'ensenyament escolar. Com la recerca ha posat de manifest a bastament⁴, l'educació complementària fora de l'horari lectiu és una de les variables clau de l'èxit escolar; i les AMPA contribueixen a fer-la extensiva a gairebé tots els centres educatius.
- En allò que no és estrictament acadèmic, l'AMPA està proveint uns serveis bàsics que, en el context actual, probablement estan amortint les desigualtats resultants de la crisi. L'oferta de serveis que fan les AMPA, i el fet que sigui una oferta

---

³ Ordre EDU/123/2010, d'1 de març, per la qual s'aproven les bases generals de les línies de subvencions i projectes del Departament d'Educació i les bases específiques dels programes que les integren, i s'obre la convocatòria pública per a l'any 2010 («DOGC» 5582, 08-03-2010).

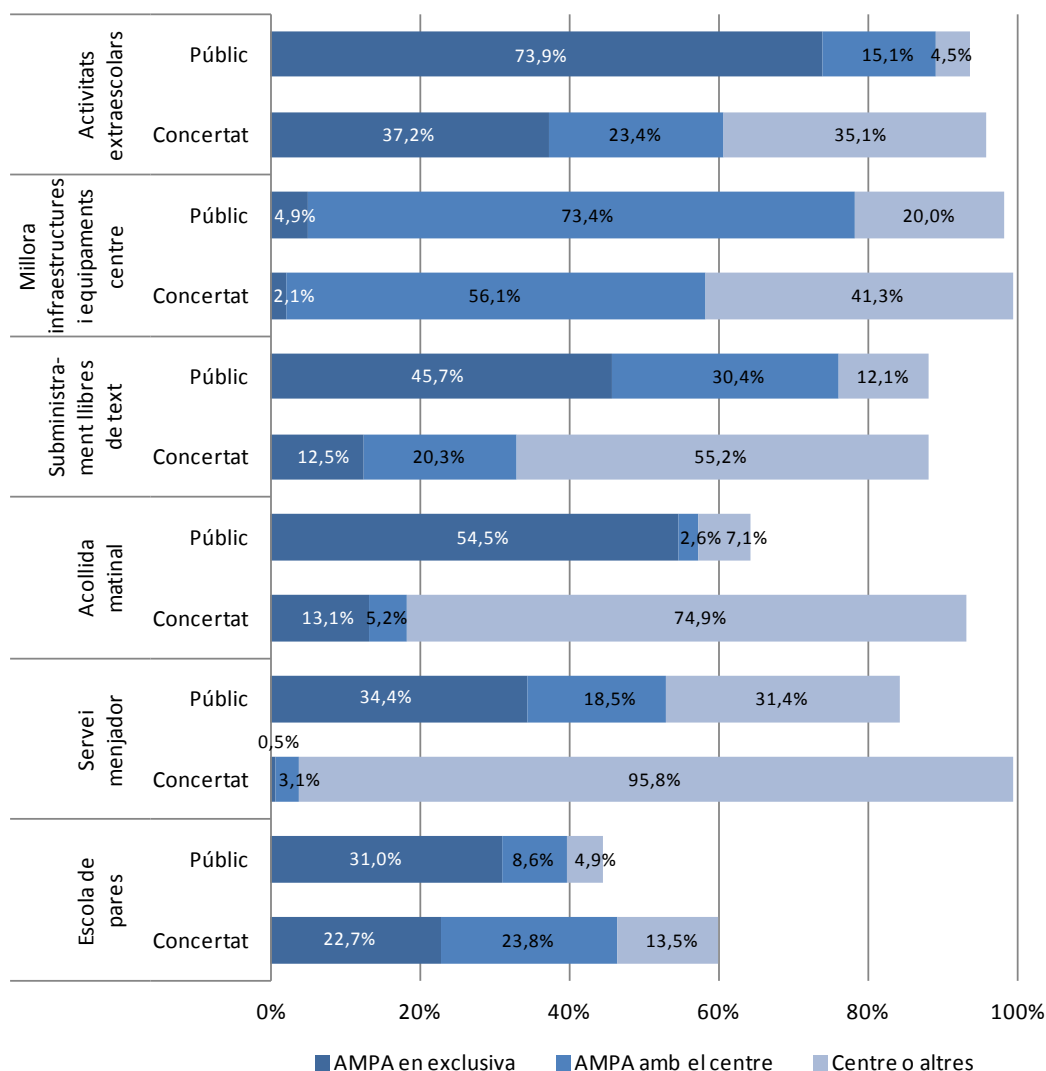
⁴ MARTÍNEZ MARTÍN, M. i ALBAIGÉS BLASI, B. (directors) (2012). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2011*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

autogestionada, permet compensar algunes mancances en les polítiques educatives que, actualment, no arriben a cobrir totes les necessitats.

- o D'altra banda, a falta de polítiques de conciliació familiar, les AMPA en el cas de les escoles públiques, ofereixen serveis (acollida matinal, menjador escolar i activitats extraescolars) que permeten a les famílies atendre les obligacions laborals i compatibilitzar-les amb la cura dels fills. Aquests serveis amplien l'oferta d'activitats del centre i són per a les famílies un element de qualitat a considerar en el moment de l'elecció del centre educatiu.
- o En els centres concertats, aquesta mateixa oferta és gestionada principalment per la titularitat del centre, fet que la garanteix en pràcticament el 100% dels casos.

Gràfic 3

Serveis i activitats que es desenvolupen al centre, segons qui ho organitza o gestiona i la naturalesa del centre. Catalunya, 2013

Nota: La categoria concertat pot incloure algun centre privat sense concert, tot i que serien casos puntuals.
 Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a AMPA de "Famílies amb veu" (FJB).

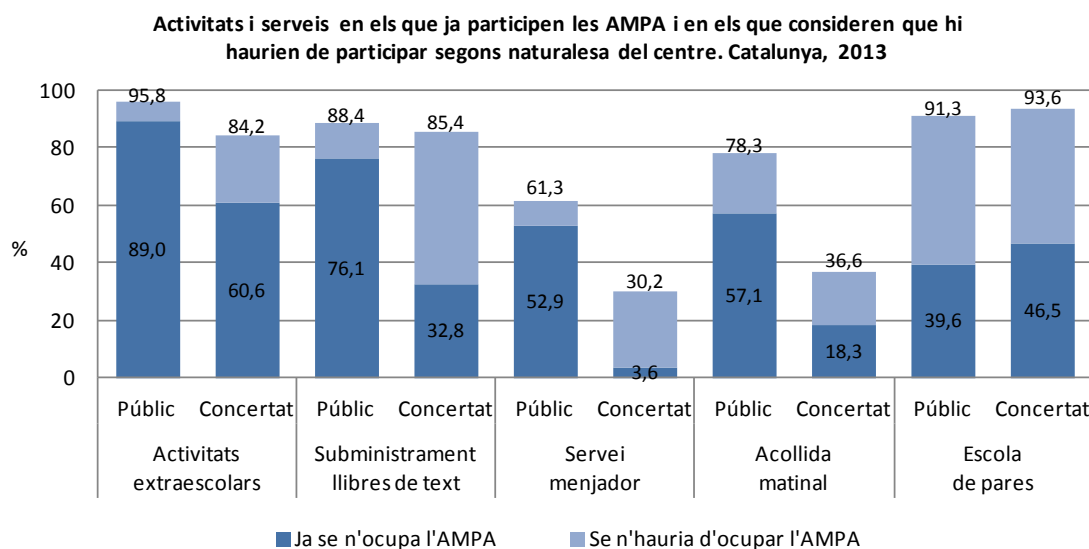
- Per ordre de prioritat, els serveis que ofereixen les AMPA són els següents:
  - El 84% de les AMPA gestionen les activitats extraescolars, ja sigui de manera exclusiva o conjuntament amb el centre. Però cal destacar que en el 74% dels centres públics se n'encarrega en exclusiva l'AMPA mentre que en els centres concertats ho fa només el 37%, ja que en la majoria de casos és el propi centre qui gestiona aquest servei.
  - El 75% de les AMPA col·labora en les millores d'infraestructura i equipaments del centre. La gran majoria ho fa conjuntament amb el centre.
  - Les AMPA s'ocupen del subministrament de llibres de text, un àmbit en el que tornem a observar força diferències entre centres públics i concertats. Mentre que el 76% de les AMPA de centres públics gestionen el servei (el 46% de manera exclusiva), entre les AMPA de centres concertats el percentatge arriba al 33% (el 12,5% en exclusiva).
  - En els centres públics, l'AMPA juga un paper important en la gestió i organització dels serveis d'acollida matinal: així, el 71,5% d'AMPA de centres públics de primària s'encarreguen de l'acollida matinal en exclusiva. Tot i que aquest s'ofereix a gairebé la totalitat de centres concertats, en el 78% dels casos és un servei gestionat pel propi centre; només el 14% de les AMPA dels centres concertats gestionen l'acollida matinal en exclusiva.
  - D'altra banda, en el 53% dels centres públics l'AMPA gestiona el servei de menjador, de manera exclusiva o compartida amb el centre, mentre que en els centres concertats aquesta xifra no arriba al 5%. Cal destacar, però, que gairebé en el 100% dels centres concertats s'ofereix el servei de menjador, gestionat gairebé en exclusiva pel centre.
  - Finalment, les escoles de pares. El 40% de les AMPA de centres públics i el 47% de les AMPA de centres concertats l'ofereixen. És la única activitat que les AMPA de centres concertats ofereixen més que les dels centres públics.
- La crisi pot generar un efecte pervers en l'oferta sostinguda per les AMPA. Tal i com hem vist, l'activitat de l'AMPA (compra de llibres; activitats extraescolars; etc.) iguala serveis i genera equitat entre les famílies d'un mateix centre. Ara bé, donat que el seu sostre econòmic és el de les pròpies famílies associades, en entorns empobrits per la crisi difícilment podrà seguir exercint aquest efecte compensatori.

Això podria generar inequitat dins dels centres, entre famílies que sí podrien comprar serveis i les que no. I també, entre centres educatius, en funció de la seva composició social. Preocupa especialment els efectes de la crisi, tant pel que fa a l'impagament possible de quotes com a l'abandonament de les activitats extraescolars de valor educatiu o de menjador per part de les famílies que més ho podrien necessitar. Atesa la seva composició social, aquestes tendències poden ser especialment acusades a la xarxa pública.

4. Les AMPA, lluny de trobar-se col·lapsades, valoren positivament la seva gestió i aspiren a ampliar-la: més del 90% d'AMPA voldrien fer-se càrrec de més activitat

- Així, les AMPA de les escoles concertades voldrien tenir més rol en l'oferta de serveis. Quan se'ls ha preguntat quines activitats i serveis oferien actualment i quins creien que haurien de fer com a AMPA, la resposta apunta a un recorregut d'ampliació d'activitat i de participació en la gestió escolar.
  - El 60% de les AMPA privada organitzen les activitats extraescolars, ja sigui en exclusiva o conjuntament amb el centre, i un 84% consideren que els pertocaria fer-ho.
  - El servei de menjador que s'ofereix pràcticament en el 100% d'escoles privades mai el gestiona l'AMPA, malgrat un 30% voldria fer-ho.
  - Respecte el subministrament de llibres de text la diferència encara és més gran: el 32,8% de les AMPA de centres privats gestionen el servei actualment, però el 85,4% consideren que se n'haurien d'ocupar.

- En el cas dels centres públics es constata que el concepte de servei autogestionat pels propis pares i mares (que en són alhora promotors i beneficiaris) és una fórmula valorada satisfactòriament, ja que les AMPA que les realitzen ho volen seguir fent i les que no gestionen aquests serveis ho voldrien fer.
  - El 76,1% de les AMPA de centres públics ja s'encarreguen actualment del subministrament de llibres de text, però el 88,4% d'AMPA considera que se n'haurien de fer càrrec elles.
  - Pel que fa al servei de menjador, un 61,3% d'AMPA voldria gestionar-lo, vuit punts per sobre dels que ja se n'estan fent càrrec (el 52,9%).
  - Destaca l'organització de l'Escola de pares: només el 40% de les AMPA de centres públics organitza aquest servei per a famílies, però el 91,3% considera que se n'hauria de fer càrrec. L'Escola de pares és una activitat de naturalesa diferent, ja que no es tracta de la provisió d'un servei bàsic sinó que apunta a una voluntat de millora i d'auto-formació de les pròpies famílies. Es tracta d'una proposta avançada en la que un elevat percentatge d'AMPA estan implicades i la majoria voldria implicar-s'hi si tingués la fortalesa organitzativa per a fer-ho.

Gràfic 4

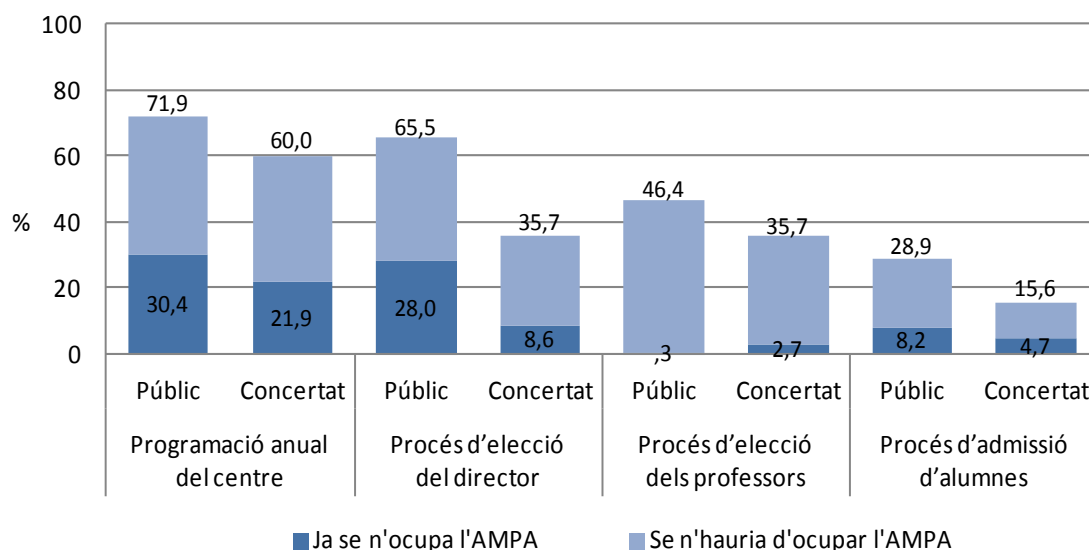
Nota: La categoria concertat pot incloure algun centre privat sense concert, tot i que serien casos puntuals.
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta AMPA de "Famílies amb veu" (FJB).

5. Les famílies voldrien participar més en la gestió dels centres educatius: El 70% de les AMPA consideren que l'AMPA hauria de participar en la programació anual del centre i un 60% en el procés d'elecció del director

- Hi ha una expectativa de major coresponsabilitat de les AMPA en la gestió dels centres educatius.
  - Gairebé el 72% d'AMPA de centres públics i el 60% d'AMPA de centres concertats creuen que haurien de participar en la programació anual del centre (actualment hi participen el 30% i el 22%, respectivament).
  - També voldrien participar més en el procés de selecció del director i dels professors del que ho fan actualment.
- Sobta aquesta declaració ja que la normativa vigent contempla aquestes dues qüestions (programació del centre i elecció del director) com a funcions del Consell escolar de centre, on l'AMPA hi és representada. El fet que les AMPA expressin que voldrien ocupar-se d'aquestes qüestions però que no ho fan, revela que la seva participació en el Consell Escolar no és prou satisfactòria. Segurament ens parla d'unes pràctiques i dinàmiques que fan del Consell escolar un espai informatiu però no deliberatiu i menys encara de presa de decisions.

Gràfic 5

Processos en els que ja participen les AMPA i en els que consideren que hi haurien de participar segons naturalesa del centre. Catalunya, 2013

Nota: La categoria concertat pot incloure algun centre privat sense concert, tot i que serien casos puntuals.
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta AMPA de "Famílies amb veu" (FJB).

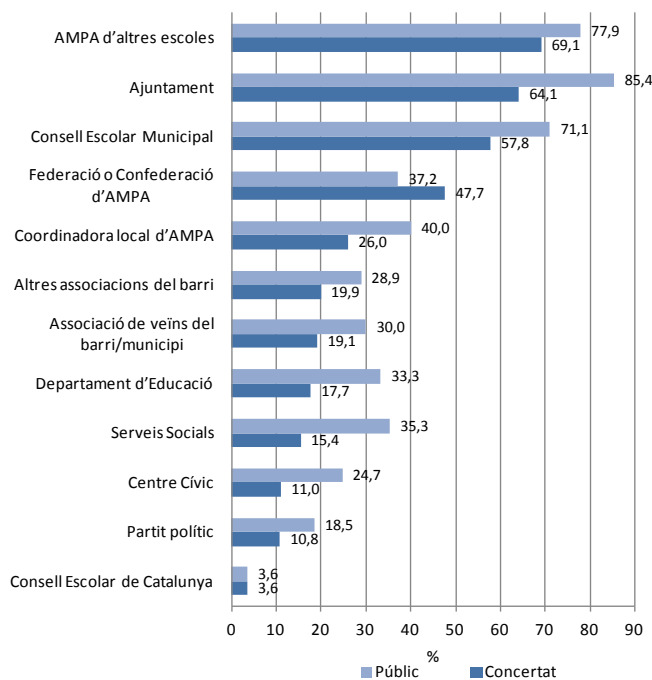
6. Més enllà de l'escola, l'AMPA participa en la millora educativa i social del seu entorn: més del 60% de les AMPA es relaciona amb altres entitats i iniciatives locals

- Les famílies estan involucrades en la millora de l'entorn, conscients que una bona escola depèn de factors fora de l'escola: la convivència, la qualitat de l'espai públic, l'oferta de serveis complementaris, etc. En conseqüència la seva participació moltes vegades transcendeix els murs de la pròpia escola i **contribueix a la millora educativa**.
  - Més de 2/3 de les AMPA, tant de centres públics com concertats, es relacionen amb AMPA d'altres escoles, amb l'Ajuntament i, en menor mesura, amb el Consell Escolar Municipal. Així, la majoria de les AMPA destina temps i esforços a relacionar-se amb altres entitats i/o administració i a participar en espais de compromís cívic, més enllà de la dinàmica dels seus centres.
  - Algunes de les activitats fora escola són: compartir serveis amb altres AMPA per ampliar l'oferta d'activitats extraescolars, participar amb les organitzacions culturals (gegants, colles de diables...), crear un camí escolar, reivindicar millores en els centres educatius o en la gestió de la demanda de places escolars, intervenir per una escolarització equilibrada de l'alumnat nouvingut, facilitar la continuïtat entre etapes educatives 0-18, etc.

- Pel que fa a les AMPA públiques:
  - La tendència a relacionar-se amb altres AMPA ha anat a l'alça: de l'informe de FAPAC elaborat l'any 1999 se'n desprenia que només el 12% d'AMPA tenien relació amb altres AMPA i actualment aquesta xifra està pràcticament al 80%.
  - Aproximadament el 30% de les AMPA mantenen contacte amb associacions no educatives del barri o municipi, com l'associació de veïns.
  - El 40% de les AMPA es relacionen amb coordinadores d'AMPA territorials. Aquestes coordinadores territorials poden ser delegacions de les federacions o bé noves coordinadores o plataformes de pares i mares (no necessàriament d'AMPA) de base local.

- Pel que fa a les AMPA d'escoles concertades,
  - les relacions amb les Federacions o Confederacions prenen major importància (el 50%) que la vinculació local; l'eix de relacions no és tant de base local i pren una major importància la xarxa d'escoles amb una identitat comuna. Aquestes tenen un espai de relació on l'eix és la pertinença del titular a una congregació religiosa, fundació o altres agrupacions que marquen temàtiques i interessos comuns.

- Amb aquestes actuacions les AMPA no només realitzen un servei social a les famílies del centre, i en conseqüència tenen un efecte de cohesió social interna, sinó que també:
  - Contribueixen a la millora educativa del propi centre i de l'entorn
  - Generen xarxes territorials al barri o al municipi amb finalitats diverses.

Gràfic 6

AMPA que han mantingut reunions amb representants de les següents institucions i organitzacions segons naturalesa del centre. Catalunya, 2013

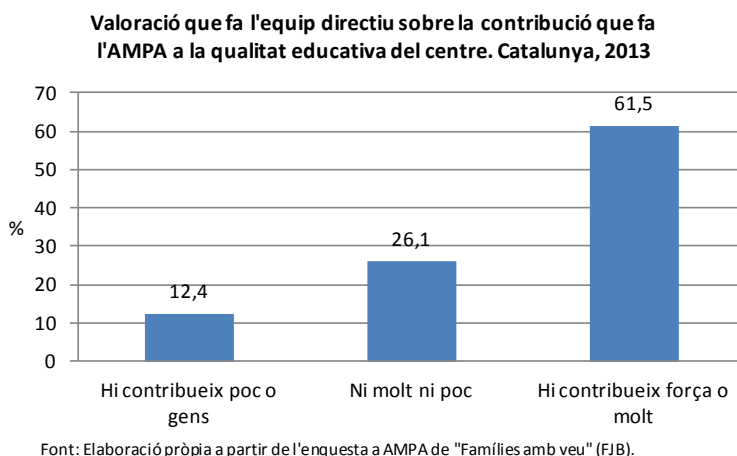

Nota: La categoria concertat pot incloure algun centre privat sense concert, tot i que serien casos puntuals.
Font: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta a AMPA de "Famílies amb veu".

7. El 60% dels equips directius creuen que l'AMPA fa una aportació valuosa a la qualitat educativa de l'escola

- L'enquesta a directors i directores de centre mostra que el 61,5% dels equips directius consideren que la seva AMPA contribueix força o molt a la qualitat educativa del centre.
- El 26% en fa una valoració neutral, considerant que l'AMPA hi contribueix ni molt ni poc, i només el 12,4% indica que l'AMPA contribueix poc o gens a la qualitat educativa del seu centre.
- En general no hi ha problemes de relació entre els equips directius i les AMPA. Només un de cada deu centres sembla tenir una relació potencialment conflictiva o de no entesa entre AMPA i equip directiu.

Gràfic 7

8. Conclusions

- Les dades presentades evidencien el pes estructural que tenen les associacions de mares i pares d'alumnes: amb presència a la pràctica totalitat dels centres educatius, amb un 80% de famílies associades de mitjana i amb una elevada oferta d'activitat i serveis.
- Constatem també que l'aportació de les AMPA és rellevant en els tres nivells del sistema educatiu:
  - **Famílies:** les activitats de les AMPA generen dinàmiques de cohesió interna. En funcionar de manera mancomunada organitzen serveis que estalvien recursos a les famílies (compra de llibres, activitats extraescolars,

etc.). En el cas de la pública, com hem vist, són responsables dels serveis d'acollida matinal, la qual cosa afavoreix la conciliació familiar.

- **Centres educatius:** l'activitat de les AMPA enriqueix l'oferta de serveis que ofereix el centre i aporta valors que les famílies tenen en compte en el moment de l'elecció d'escola. Tal com veiem, en els centres públics aquesta oferta sovint ajuda a equiparar-se amb els centres privats concertats.
  - **Comunitat:** Les AMPA no només treballen pel seu propi centre sinó que també es actuen en la millora del sistema educatiu. Les practiques associatives mostren com el fet d'implicar-se en iniciatives més enllà de la pròpia escola enforteix el compromís cívic i multiplica el potencial de l'actuació individual de cada AMPA. Les dades posen de manifest no només el potencial de les AMPA a l'hora d'oferir i organitzar serveis i activitats, sinó també el potencial de xarxa i vertebració social que exerceixen en l'entorn.
- Les famílies expressen la seva voluntat d'entomar majors quotes de responsabilitat en la gestió i presa de decisions sobre el funcionament de l'escola. Posen de manifest que, probablement, cal revisar les pràctiques i dinàmiques dels canals existents. Alhora, caldrà pensar en altres espais que permetin vehicular les aportacions que poden fer les famílies.
  - Les famílies, a través de les AMPA, tenen un gran potencial d'impacte sobre el sistema educatiu. La seva acció, però, es veu limitada pel seu caràcter voluntari i per comptar només amb els recursos que és capaç d'aconseguir i vehicular internament. Això les fa molt dependents de la quantitat i qualitat del seu capital econòmic, cultural i social, que en temps de crisi queda afectat especialment per als sectors més vulnerables.

3. Reptes i propostes

Repte 1: superar la creença que l'aportació de les famílies a l'escola és perifèrica o supèrflua donant visibilitat a allò que realment estan aportant.

Les dades presentades evidencien el pes estructural que tenen les associacions de mares i pares d'alumnes: la seva aportació a l'escola és voluntària però del tot necessària pel funcionament del sistema, que hores d'ara no podria prescindir-ne.

Aquest valor afegit de la implicació i participació familiar a la vida dels centres educatius no sempre té prou visibilitat ni valoració social. També, creiem que hi ha un potencial de millora d'aquesta activitat, que redundaria en la vida de les famílies, dels centres educatius i de les polítiques educatives en el seu conjunt.

Tots els actors implicats poden impulsar accions que millorin aquest reconeixement i alhora facin créixer la seva aportació social.

1. Les Federacions d'AMPA i Confederacions tenen un paper clau a jugar en la millora de les capacitats de les AMPA. Una línia de treball és la de millorar la capacitat comunicativa de l'AMPA a fi d'incrementar la circulació d'informació i l'expressió de la pluralitat.
2. Els equips directius i el professorat han de fer explícit el reconeixement a l'acció de les AMPA. Així, per exemple es poden dissenyar conjuntament amb l'AMPA algunes estratègies per a donar-la a conèixer, animar la participació de les famílies, etc. Això pot ser especialment interessant en el cas de cas de l'escola concertada, on l'activitat de l'AMPA pot ser menys coneguda degut a que sovint no es basa en la prestació de serveis.
3. Les administracions públiques tenen un paper clau en la visibilització del treball de les AMPA i en l'enfortiment de les seves capacitats:
  - Per enfortir les AMPA, cal enfortir les Federacions perquè són les que proporcionen suport, assessorament, orientació estratègica i claus d'interlocució a les AMPA.
  - Han de fer present la veu pròpia de les famílies organitzades (dins o fora de l'AMPA o Federació) en els diferents canals de difusió dels organismes on hi són representades (web Família i Escola del Departament d'Ensenyament; webs del Consell escolar de Catalunya i dels consells escolars locals; butlletins; canals de televisió locals, etc)
  - La importància de la participació familiar en les seves diverses dimensions podria ser objecte també d'una iniciativa d'impacte mediàtic i social de promoció i reconeixement (tal i com s'ha fet en el cas dels mestres)

- Cal incorporar en la formació de docents i directius de l'educació, pautes i estratègies per a millorar la comunicació amb pares i mares i el reconeixement de la seva aportació.

Repte 2: En el context actual de major fragilitat social, cal garantir la viabilitat de les actuacions de les AMPA ja que són sostingudes en exclusiva pels fons econòmics de les pròpies famílies.

S'ha evidenciat com les AMPA, amb la seva acció, contribueixen a generar igualtat educativa. Un 70% de les AMPA es queixa del poc recolzament econòmic que rep per part de l'administració. Sense aquest recolzament el seu sostre econòmic és el propi nivell adquisitiu de les famílies associades que, amb la situació de crisi actual, és sovint precari.

1. Front la situació de vulnerabilitat econòmica, cal incrementar l'eficiència dels recursos i la seva gestió. Així, les AMPA i les federacions d'AMPA poden treballar en les següents línies:
  - Preveure maneres de recaptar fons i gestionar-los per a poder fer front a necessitats sobrevingudes d'algunes famílies que requeriran de la solidaritat de la resta. De fet ja existeixen bones pràctiques d'AMPA que estan contribuint a evitar l'exclusió de nens i nenes que no poden pagar totes les despeses.
  - Repensar prioritats i consensuar-les amb el conjunt de famílies evitant caure, per inèrcia, en situacions injustes. Per exemple, en entorns on hi ha alarma social per casos detectats de malnutrició, s'hauria repensar el preu del servei de menjador distingint el cost del menjar del que s'aporta per l'activitat de migdia.
  - Cal garantir que totes les AMPA disposen d'instruments de gestió que els permet ser eficaces en aquests moments de disminució dels recursos; això, a més, reforçarà la gestió transparent i rigorosa, així com els relleus de Junta.
  - Les federacions d'AMPA han estat clau en l'extensió de pràctiques que han permès les AMPA abaratir costos i guanyar en eficiència en base a consorciar serveis, establir preus competitius amb grans proveïdors, facilitar la gestió d'assegurances, serveis de gestoria, comptabilitat, etc. En la situació actual, es podria plantejar en el marc de les Federacions la creació d'un fons de solidaritat intercentres.
2. Pel que fa a les responsabilitats dels equips directius i professorat:
  - Caldria estendre les bones pràctiques que ja estan fent els centres educatius d'ajustar les demandes econòmiques que fan a les famílies, a les capacitats econòmiques d'aquestes, per tal d'evitar deixar cap nen o nena fora de l'oferta educativa. En aquest terreny, l'AMPA pot ser una gran aliada. Per exemple:
    - impulsar la reutilització de llibres de text

- incorporar pares i mares voluntaris d'acompanyants a les sortides escolars o fins i tot en activitats lectives
- repensar les colònies escolars ajustant-les
- organitzar jornades de manteniment i conservació de l'equipament escolar en que les famílies participin activament més enllà de l'aportació econòmica
- Cal tenir en compte els recursos econòmics de les famílies en el projecte educatiu de centre, sobretot en els casos en que s'ha vinculat la compactació de la jornada a una oferta d'activitats extraescolars de pagament.
- En els casos en que sigui un problema explícit, el centre educatiu pot ajudar l'AMPA en la captació i gestió de les quotes.

3. Les administracions públiques haurien de:

- Més que mai, les AMPA han de poder desenvolupar la seva acció social. Cal coordinar una política de beques menjador entre les diferents administracions que:
  - S'ajusti a la realitat socioeconòmica de les famílies avui,
  - tingui en compte els criteris de les federacions d'AMPA a l'hora d'establir les condicions i el model de gestió dels ajuts.
- Reobrir els ajuts a activitats i dinamització de les AMPA que convocava la Generalitat, i mantenir-los en el cas de les administracions locals que han sostingut línies de suport a les AMPA encara que ajustant-les.
- Recuperar les subvencions a les federacions, inexistents des de 2010, proporcional a la seva base associativa, per a que puguin seguir exercint el suport a la xarxa d'AMPA.

Repte 3: les famílies demostren amb escreix la seva majoria d'edat; caldria deixar de fer només polítiques per a les famílies i començar a fer política educativa amb les famílies.

La "participació de les famílies" fa referència a diferents nivells d'implicació. Va des del simple nivell informatiu (assistir a la primera reunió del curs o a la jornada de portes obertes), a la implicació parental en el seguiment de l'escolarització dels fills (assistir a les tutories, ajudar-los a fer els deures, orientar-los, signar la carta de compromís educatiu) fins al compromís més ampli amb el bon funcionament de la vida escolar; inclou també, com hem vist, un treball sobre la qualitat de l'educació més enllà de la pròpia escola.

Les dades presentades informen d'unes importants taxes de participació en aquest nivell col·lectiu o polític, que sovint no troba la interlocució amb l'administració pública que es mereix. Hi ha molt terreny a recórrer per a millorar aquesta interlocució. Apuntem aquí algunes propostes:

1. Les famílies, les AMPA i les federacions d'AMPA tenen camí a recórrer pel que fa a la seva capacitat d'interlocució. Així per exemple,:

- En el nivell intern d'escola, caldria estendre les coordinacions entre tots els sistemes de participació existents en el centre, de manera que sumin i enforteixin la seva veu: pares delegats de classe, famílies del consell escolar, comissions fora de l'AMPA, etc. Existeixen bones pràctiques en aquest sentit que poden servir com a model.
  - Aprofitar les tecnologies digitals i els canvis en les dinàmiques socials per innovar en els canals de comunicació i en les modalitats de participació de les famílies, millorar la qualitat dels processos de deliberació i presa de decisions. Per exemple, introduir el vot electrònic en les consultes; creació de dinàmiques de debat i formació entre iguals, etc.
  - Facilitar la consolidació de moviments emergents al voltant d'una crisi o d'una preocupació comú, respectant el seu dinamisme, les seves aportacions, malgrat la seva formalització lleugera no tingui espais de representació formals (plataformes, coordinadores, etc)
  - Cal facilitar, mitjançant programes formatius, el coneixement que les famílies tenen del sistema educatiu per així enfortir la seva capacitat de erigir-se en portaveus de les seves necessitats, les de l'alumnat o les de la comunitat educativa de la que formen part.
2. Les fronteres abans clares entre el terreny propi de les famílies i el de l'escola estan en procés de revisió. L'emergència de noves formes de participació, els canvis esdevinguts en les famílies i el seu nivell formatiu, el lloc que ocupa l'escola en la societat del coneixement, el context de crisi actual, etc. tenen impacte en la manera com les famílies es relacionen amb l'escola, les seves expectatives i desitjos respecte el que l'escola els pot oferir. Per aquest motiu, el professorat i els equips directius han de:
- Aprofitar tot el potencial dels espais de decisió actuals on hi participen les famílies, com és el Consell Escolar. Com hem vist, malgrat el 99% de les AMPA hi són presents, la majoria voldrien tenir un major pes en la presa de decisions rellevants. Les dinàmiques de participació haurien de millorar; així, per exemple, la direcció del centre podria conduir les reunions del Consell escolar generant una dinàmica en que cada un dels sectors es pogués expressar i defensar els seus interessos legítims amb plenes facultats democràtiques.
  - Estar oberts a la innovació en la participació de les famílies a l'escola i treballar cooperativament en l'establiment de noves possibilitats.
  - Explorar i estendre modalitats pròpies de participació i autogestió de les famílies en el sector de les escoles concertades. Com hem vist, no hi ha massa divergències en la manera com les AMPA de centres públics i les dels privats expressen la seva voluntat d'una major participació en la presa de decisions. Els centres privats hauran de trobar i estendre mecanismes que donin resposta a aquestes demandes.

3. Les administracions públiques haurien de:

- Mantenir, en l'àmbit local, les polítiques de proximitat que han permès articular la relació de l'escola amb l'entorn (Plans educatius d'entorn, us social dels equipaments escolars, patis oberts, escola de pares, personal tècnic de suport a les actuacions de l'AMPA, convocatòria de jornades o espais de trobada i intercanvi entre AMPA per tal d'enfortir les xarxes, convocatòria de subvencions, etc)
- Vist el contrast existent entre la baixa participació a les eleccions dels consells escolars i l'elevada participació en l'activitat promoguda per les AMPA, cal que des del Consell escolar de Catalunya i els Consells escolars locals es repensin a fons els mecanismes d'elecció i representació de les famílies.
- En l'àmbit normatiu caldria desplegar un marc legal que garanteixin i ampliin espais estructurals de participació i rendició de comptes més enllà de la voluntat de cada equip directiu:
  - Els consells escolars han de continuar essent espais de discussió de la vida del centre, on es prenguin decisions consensuades. L'aplicació de la LOMCE en cap cas hauria d'erosionar aquesta funció decisòria.
  - En el marc de l'autonomia de centres, donar recorregut a experiències de governança que han demostrat obtenir bons resultats: comunitats d'aprenentatge, comissions mixtes de pares i professorat, referèndums, etc.
  - Cal avançar en les polítiques de transparència informativa pel que fa al procés d'escolarització, als resultats acadèmics, a la gestió econòmica, a la programació, etc.